НОЯБРЬ. № 22. LISTOPAD.

ДЕННИЦА,
ЛИТЕРАТУРНАЯ ГАЗЕТА.

Slavus sum, nihil slavici a me alienum esse puto.

JUTRZENKA,
PISMO LITERACKIE.

ВАРШАВА. 1842. WARSZAWA.

БИБЛІОГРАФИЧЕСКОЕ ОБОЗРѢНІЕ

СБОРНИКОВЪ СЛОВЯНСКИХЪ НАРОДНЫХЪ ПѢСЕНЬ.

Статья П. І. Шафарика.

Число сборниковъ словянскихъ народныхъ пѣсень, лѣтъ двадцать тому назадъ, еще было очень незначительно, въ текущемъ же десятилѣтіи оно умножилось болѣе, чѣмъ въ два раза; но отчотливость въ изданіи ихъ еще не достигла высшей степени. Мало есть словянскихъ племенъ, у которыхъ бы собраніе народныхъ пѣсень совершенно было исчерпано. У южныхъ Словянъ, какъ вообще извѣстно, чрезвычайно богатыхъ этимъ духовнымъ достояніемъ, еще много запасовъ лежитъ подъ-спудомъ, въ разныхъ мѣстахъ, то несобранныхъ, какъ на пр. въ Болгаріи, то неизданныхъ, какъ напр. въ верхней и нижней Илиріи. У Словянъ сѣверо-восточныхъ, то есть у Велико-Мало- и Бѣло-Руссовъ, нисколько неуступающихъ первымъ въ богатствѣ, только теперь начинаютъ появляться сборники, болѣе приведенные въ порядокъ и достигающіе нѣкотораго совершенства, но нѣтъ еще сборниковъ полныхъ и исправныхъ; у западныхъ же племенъ, у Поляковъ, Чеховъ, Моравянъ и Словаковъ, хотя уже и кончилась жатва, однако жъ не напрасенъ будетъ сборъ колосьевъ.— Мои отдаленные друзья, также нѣкоторые путешественники и любители словянской литературы, нѣсколько разъ изъявляли свое желаніе, чтобы я дополнилъ и привелъ въ

PRZEGLĄD BIBLIOGRAFICZNY

ZBIORÓW SŁOWIAŃSKICH PIEŚNI LUDU,

Przez P. J. Szafarzyka.

Liczba zbiorów słowiańskich pieśni ludu przed dwudziestu laty jeszcze była bardzo nieznacząca; zaś w bieżącém dziesięcioleciu pomnożona została więcéj jak dwa razy, lecz poprawność wydania takowych zbiorów jeszcze nie doszła wysokiego stopnia. Nie wiele jest plemion słowiańskich, u których zbiór pieśni ludu zupełnie byłby wyczerpany. U Słowian południowych, nadzwyczaj bogatych w tę *duchową puściznę*, jak powszechnie wiadomo, wiele jeszcze zapasów tu i owdzie leży w ukryciu, już niezebranych, jak np. w Bołgaryi, już niewydanych, jak np. w górnéj i dolnéj Illiryi. U północno-wschodnich, t. j. u Wielko-Mało i Biało-Russów, którzy we względzie bogactwa pieśni w niczém nie ustępują pierwszym, dopiero teraz zaczynają zjawiać się zbiory, więcéj uporządkowane i więcéj zbliżające się do doskonałości, lecz niema jeszcze zbiorów zupełnych i poprawnych; zaś u plemion zachodnich, u Polaków, Czechów, Morawian i Słowaków, chociaż już skończyło się żniwo, jednakowoż zbiór kłosów nie będzie nieprzydatnym. Moi dalecy przyjaciele, także niektórzy podróżnicy i miłośnicy literatury słowiańskiéj, po kilka razy oświadczali swoje życzenie, abym uzupełnił i uporządkował mój przegląd zbiorów słowiańskich pieśni

порядокъ мое обозрѣніе сборниковъ словянскихъ народныхъ пѣсень, которое теперь и представляю читателямъ, удовлетворяя желанію нѣкоторыхъ друзей. Можетъ быть, многіе будутъ судить иначе о трудѣ автора, потому что его обозрѣніе, которое самъ онъ не выдаетъ за полное и безошибочное, почтутъ маловажнымъ, особенно тѣ, которымъ бы пріятнѣе было, вмѣсто этого сухаго исчисленія длинныхъ книжныхъ заглавій, найдти какія-нибудь глубокомысленныя замѣчанія о достоинствѣ и важности нашей народной поэзіи вообще; но, по-крайней мѣрѣ, такая длинная библіографическая роспись пригодится, можетъ быть, одному, двумъ или тремъ ревностнымъ цѣнителямъ нашихъ народныхъ пѣсень, цѣнителямъ, которые, при нынѣшнемъ состояніи нашей литературы, особенно книжной торговли и журналистики, хотятъ знать, что когда было издано въ свѣтъ, тѣмъ-болѣе, что очень трудно собрать всѣ эти свѣдѣнія. Наконецъ, если взглядъ на это поле народной литературы, ежедневно болѣе и болѣе разцвѣтающей, доставитъ соотечественникамъ, хотя на краткое время, нѣкоторое удовольствіе, то и тогда трудъ не будетъ безполезенъ. Чтобы совершеннымъ и многостороннимъ образомъ постигнуть духъ, который выражается въ народной словянской поэзіи, въ этомъ единственномъ явленіи, неимѣющемъ ничего себѣ равнаго въ ново-европейской литературѣ, — сперва надобно, по нашему мнѣнію, запастись обширнѣйшими свѣдѣніями и стремиться къ цѣлямъ гораздо важнѣйшимъ, чѣмъ тѣ, къ которымъ приковала насъ неодолимая сила обыкновеннаго порядка вещей; надобно также проложить путь еще не однимъ сборникомъ, не однимъ отчетливымъ трудомъ, котораго намъ теперь не достаетъ и, безъ сомнѣнія, долго еще не будетъ доставать (*). — Считаю долгомъ объявить здѣсь, что мною прочитаны съ надлежащимъ вниманіемъ только нѣкоторые, приведенные въ этомъ обозрѣніи, сборники; большей же части изъ нихъ я не имѣлъ подъ-рукою и за свѣдѣнія объ нихъ обязанъ содѣйствію постороннихъ лицъ. До тѣхъ-поръ, пока наши силы въ-состояніи будутъ произвести что-нибудь совершеннѣйшее, пусть по крайней-мѣрѣ эта роспись будетъ пособіемъ для тѣхъ, которые желаютъ имѣть подробныя свѣдѣнія о сборникахъ нашихъ народныхъ пѣсень. Избравши для себя главнѣйшіе изъ нихъ, они могутъ воспламенить свое воображеніе, даже свою мысль, природными красотами этихъ словянскихъ цвѣтниковъ, если только мысль ихъ свѣжа, воспріимчива и незаражена чужеземщиною; они могутъ также настроить свое воображеніе къ высшему, выспреннему полету, если оно пресыщено моднымъ романтизмомъ; могутъ уврачевать его этими животворными источниками и возвратить ему прежнее вожделѣніе. По мѣрѣ возможности, со-временемъ будутъ слѣдовать и другія подобныя обозрѣнія словянскихъ народныхъ пѣсень. Въ нихъ, мало-по малу, будетъ собра-

(*) Впрочемъ, извѣстно, что многіе изыскатели пространно писали о характерѣ и духѣ словянскихъ народныхъ пѣсень, то въ предисловіяхъ къ своимъ сборникамъ, напр. *Вацлавъ изъ Олеска* Pieśni Polskie i Rus. Lwów. 1833 стр. III — LIV, то въ журналахъ, напр. *К. Бродзинскій;* то въ въ отдѣльныхъ сочиненіяхъ, напр. Ю. Венелинъ (о характерѣ народ. пѣсень у Слов. задун. М. 1835); пространнѣе же всѣхъ писалъ *г. Бодянскій* (О народной поэзіи словянскихъ племенъ. М. 1837).

ludu, który teraz przedstawiam czytelnikom, zadosyć czyniąc życzeniu niektórych przyjaciół. Wielu, być może, inaczéj będą sądzili pracę autora, którą on sam nie uznaje za zupełną i nieomylną; będą uważali ją za niepotrzebną, zwłaszcza ci, dla których przyjemnie byłoby zamiast suchego wyliczenia długich tytułów książek, znaleść jakiekolwiek dowcipne uwagi o powadze i wartości naszéj narodowéj poezyi w ogóle, lecz przynajmniéj ten długi bibliograficzny spis przyda się jednemu, dwom lub trzem gorliwym oceniaczom naszych pieśni ludu, oceniaczóm, którzy przy teraźniejszym stanie literatury, szczególniéj księgarstwa i piśmiennictwa czasowego, chcą wiedzieć, co i gdzie było wydane, ponieważ bardzo jest trudno zebrać wszystkie te wiadomości. Nakoniec, jeżeli rzut oka na pole narodowéj literatury, coraz więcéj rozkwitającéj, chociaż na krótką chwilę pocieszy ziomków, i w tenczas praca nie będzie bezużyteczną. Ażeby zupełnym i wielostronnym sposobem pojąć ducha, który się objawia w narodowéj słowiańskiéj poezyi, w tém jedyném zjawisku, nie mającém sobie nic równego w literaturze nowo-europejskiéj, — naprzód trzeba, podług naszego zdania, zbogacić myśl w obszerniejsze zasoby i dążyć ku celom daleko ważniejszym, aniżeli te, do których przywiódł nas zwyczajny porządek rzeczy; trzeba utorować drogę nie jednym zbiorem, nie jedną poprawną pracą, któréj nam teraz brakuje, i bez wątpienia długo jeszcze będzie brakowało (*). Muszę tu wyznać, że przeczytałem z należytą uwagą tylko niektóre przytoczone w tym przeglądzie zbiory, większéj z nich części nie miałem pod ręką, a wiadomości o nich winienem współdziałaniu postronnych osób. Dopóki nasze siły nie będą w stanie utworzyć cokolwiek doskonalszego, niech przynajmniéj spis ten będzie pomocą dla tych, którzy sobie życzą mieć szczegółowe wiadomości o zbiorach naszych pieśni ludu. Wybrawszy najgłówniejsze z nich, mogą zapalić swoję wyobraźnią, zbogacić myśl wrodzonemi pięknościami tych słowiańskich kwiatów, jeżeli tylko myśl ich jest czerstwa, pochopna i nie dotknięta obczyzną; mogą także przysposobić wyobraźnią do wyższego, wzniosłego lotu, jeżeli tylko nie jest przesycona modnym romantyzmem; mogą uzdrowić go temi dającemi życie źródłami i powrócić go do dawnéj czerstwości. — W miarę możności, z czasem będą następować i inne podobne przeglądy słowiańskich pieśni ludu. W nich zwolna będzie zebrana, dla łatwiejszego obejrzenia, cała właściwie —

(*) Zresztą wiadomo jest, że wielu badaczy obszernie pisało o charakterze i duchu słowiańskich pieśni ludu, już to w przedmowach do swoich zbiorów, np. *Wacław z Oleska:* Pieśni Polskie i Ruskie Lwow. 1833. str. III. — LIV, już to w pismach peryodycznych, np. *K. Brodziński*, już to w osobnych rozprawach, np. *J. Wenelin:* — O charakterze narodowych pieśni u Słowian zadunajskich. Moskwa 1835. (O charaktere narodnych pieseń u Słowian zadunajskich); za najobszerniéj napisał *J. Bodjański.* (O narodowéj poezyi słowiańskich plemion). Moskwa. 1837.

на, для легчайшаго обозрѣнія, вся собственно-народная славянская литература, то есть, собраніе пословицъ, сказокъ и преданій, описаніе обычаевъ, нравовъ и т. д.

narodowa słowiańska literatura, t. j. zbiór przysłów, gminnych powieści i podań, opisy zwyczajów, obyczajów i t. p.

I. РУССКІЯ.

A. Великорусскія.

a) *Печатныя.*

I. ROSSYJSKIE.

A. Wielko rossyjskie.

a) *Drukowane.*

1. Новое и полное собраніе россійскихъ пѣсенъ, содержащее въ себѣ пѣсни любовныя, пастушескія, шутливыя, простонародныя, хоральныя, свадебныя, святочныя, съ присовокупленіемъ пѣсенъ изъ разныхъ россійскихъ оперъ и комедій. Въ Москвѣ, въ универс. типогр. у Н. Новикова. 1780. 8. Ч. I. 198 стр. Ч. II. 208 стр. Ч. III. 202 стр. Ч. IV. 184 стр. Ч. V. 174 стр. Ч. VI. 1781. 200 стр.

Сравн. *Роспись* Смирдина, No 8048. Заключаетъ въ себѣ около 2000 пѣсенъ; изъ нихъ только 300 народныхъ. Изъ числа всѣхъ старинныхъ сборниковъ, г. Кирѣевскій почитаетъ этотъ лучшимъ. Въ другихъ, подобныхъ же сборникахъ, вышедшихъ подъ заглавіемъ: *Собранія россійскихъ пѣсенъ* и *Пѣсенника*, также заключаются народныя пѣсни. Исчисленіе, какъ тѣхъ, такъ и другихъ, см. у Сопикова, IV. стр. 258—260, No 9288—9308 и 460 стр. No 10978, 10983. Новѣйшее изданіе Гурьянова см. ниже, подъ No 10. Остальныя здѣсь опускаемъ.

Porówn. *Rospis* (katalog) Smirdina, n-r 8048. Zawiera blisko 2,000 pieśni; w téj liczbie jest tylko 300 narodowych. Z pomiędzy wszystkich dawnych zbiorów, p. Kirejewski uważa ten za najlepszy. W innych podobnych zbiorach, które ukazały się pod tytułem: *Sobranije rossyjskich piesen* i *Piesennik*, także znajdują się pieśni ludu. Wyliczenie tak tych, jak tamtych, ob. u Sopikowa, IV. str. 258—260. Ner 9288—9308 i 460 str. Ner 10,978—10,983. Nowsze wydanie Gurjanowa ob. niżéj pod n rem 10. Inne tu opuszczamy.

2. Молодчикъ съ молодкою на гулянье съ пѣсенниками, или новое собраніе употребительнѣйшихъ пѣсенъ, простыхъ, городскихъ, ухарскихъ, деревенскихъ, нѣжныхъ, плясовыхъ, святочныхъ, свадебныхъ, военныхъ и малороссійскихъ. Въ С. Пет. 1790. 8. 245 стр.

Сравн. *Роспись* Смирдина; No 8049; — Сопикова: Опытъ рос. библіогр. Ч. III. No 6292. Это многочисленный сборникъ великорусскихъ пѣсенъ; малороссійскихъ же только 16. (У Смирдина и у Сопикова дано нѣсколько другое названіе).

Porówn. *Rospis* Smirdina, n-er 8049. Sopikowa: *Opyt Rossyjskoj Bibliogr.* Cz. III. Ner 6292. Bardzo liczny zbiór wielkorossyjskich pieśni; zaś małorossyjskich jest tylko 16. (U Smirdina i Sopikowa tytuł cokolwiek inaczéj.)

3. Обстоятельная и вѣрная исторія россійскаго мошенника, славнаго вора, разбойника и бывшаго московскаго сыщика Ваньки Каина, со всѣми его сысками, розысками сумазбродною свадьбою и разными забавными его пѣснями и его сотоварищей; четвертымъ тисненіемъ. Во градѣ Св. Петра. 1793. 8. 237 стр.

Въ концѣ предисловія подписано: *Матвѣй Комаровъ*, житель города Москвы. На стр 176—237 помѣщены пѣсни, числомъ 54. У Смирдина No 2917, во 2-мъ изданіи.

W końcu przedmowy podpisano: *Matwej Komarow, żitel goroda Moskwy.* Na str. 176—237 umieszczone pieśni w liczbie 54. U Smirdina n-er 2917, w drugiém wydaniu.

4. Собраніе русскихъ простыхъ пѣсенъ съ нотами.—Часть I. Печатано третьимъ тисненіемъ въ С. Петербургѣ 1796. 4. 21 стр.

Въ концѣ предисловія подписано: В. Г. Въ этомъ собраніи заключается 20 пѣсенъ. Книга очень рѣдкая; въ каталогахъ Сопикова и Смирдина ея нѣтъ.

W końcu przedmowy podpisano. *W. G.* W tym zbiorze zawiera się 20 pieśni. Książka bardzo rzadka; nie ma jéj w katalogach Sopikowa i Smirdina.

5. Собраніе русскихъ народныхъ пѣсенъ съ ихъ голосами, положенныхъ на музыку *Иваномъ Прачемъ*, вновь изданное съ прибавленіемъ къ онымъ второй части. Часть I. С. Петер., въ медицинской типогр. 1815. 8. 79. стран. Часть II. 77. стр.

Въ первой части заключается 74 пѣсни, во второй 75. Въ предисловіи сказано, что это уже второе, исправленное изданіе. О первомъ изданіи сравн. катал. Смирдина. No 5418.

W 1-éj części zawiera się 74 pieśni, w 2-éj 75. W przedmowie powiedziano, że to jest powtórne poprawne wydanie. O wydaniu 1-ém porówn. katalog Smirdina, n-er 5418.

6. Древнія Россійскія Стихотворенія, собранныя ***Киршею Даниловымъ*** и вторично изданныя, съ прибавленіемъ 35 пѣсенъ и сказокъ, доселѣ неизвѣстныхъ, и нотъ для напѣва. (Изд. К. Калайдовичъ). М. 1818. 4. XXXIV 423 стр. (*).

Пространныя народныя пѣсни, большею частію въ повѣствовательномъ родѣ; новое изданіе ихъ готовитъ г. Кирѣевскій;— онъ имѣетъ шестнадцать варіантовъ нѣкоторыхъ пѣсенъ. Нѣкоторыя изъ этихъ пѣсенъ переведены по-нѣмецки ***Буссе*** (Busse): Fürst Wladimir und dessen Tafelrunde. Altrussische Volkslieder. Leipz. 1819. 8. 160 стр. По-чешски перевелъ ***Челяковскій***, между литовскими пѣснями (см. ниже, No 87) и ***Лангеръ***, въ Журн. Чешск. Муз. 1834. II. 138. IV. 378.

Mnóstwo pieśni ludu, po większéj części epiczne; (*) nowe ich wydanie gotuje *Kirejewski*, który ma szesnaście waryantów niektórych pieśni. Niektóre z tych pieśni przetłumaczył po niemiecku *Busse:* Fürst Wladimir und dessen Tafelrunde. Altrussische Volkslieder. Leipz. 1819. 8. 160 str. Po czesku tłumaczyli: *Czelakowski* między litewskiemi pieśniami (ob. niżéj n-r 87) i *Langer* w Czas. Czesk. Muz. 1834. II. 138. IV. 378.

7. **Slowanské národnj pjsnie, sebrané *Fr. Lad. Czelakowskym.* Praha. 1822—1827. 8. — I. II. III.**

Здѣсь есть пѣсни великорусскія съ чешскимъ переводомъ, въ I. ч. на стр. 94—153. II. 80—111. III. 96—137.

Są tu pieśni wielkorossyjskie z czeskim przekładem, w 1-éj cz. na str. 94—153. II. 80—111. III. 96—137.

8. Собраніе русскихъ простонародныхъ пѣсенъ. М., въ типогр Лазар. 1831. 24.

См. каталогъ Смирдина, No 11 795. II. стр. 202.

Ob. Katalog Smirdina, n-r 11,795. II. str. 202.

9. Русскія народныя пѣсни, собранныя и изданныя для пѣнія и форте-пьяно ***Даніиломъ Кашинымъ.*** Кн. I. Пѣсни протяжныя. М. 1833. 4. 143 стр. Кн. II Пѣсни полупротяжныя. 1834. 4. 144 стр. Кн. III. Пѣсни плясовыя и скорыя. 143 стр.

Однѣ только лирическія пѣсни. Этр изданіе чрезвычайно важно, потому-что въ немъ заключаются напѣвы. Всѣхъ пѣсень 108.

Same liryczne pieśni. Wydanie to nadzwyczaj jest ważném, ponieważ zawiera nóty. Wszystkich pieśni jest 108.

10. Полный новѣйшій пѣсенникъ въ тридцати частяхъ, содержащій въ себѣ собраніе всѣхъ лучшихъ пѣсенъ извѣстныхъ нашихъ авторовъ и проч., собранный Гурьяновымъ. М. 1835. 16.

Большая часть заключающихся здѣсь пѣсень принадлежитъ новѣйшимъ поэтамъ; впрочемъ, есть между ними много народныхъ, велико- и мало русскихъ.

Większa część zawartych tu pieśni jest utworem nowszych poetów, jednakże znajduje się wiele pieśni ludu, wielko- i mało-rossyjskich.

11. Сказанія Русскаго Народа о семейной жизни своихъ предковъ, собранныя Сахаровымъ. Часть I. С. Пет. 1836. 8. 201. стр. Часть II 1837. 274 стр.

Здѣсь есть много народныхъ пѣсень. Все изданіе будетъ состоять изъ восьми частей (**).

Jest tu mnóstwo pieśni ludu. Cała edycya będzie się składać z 8 tomów. (**)

12. Русскіе Простонародные Праздники и суевѣрные обряды. (г. Снѣгирева). Выпускъ I. Москва. 1837. 8. 246. стр. Выпускъ II. 1838. 142 стр. Выпускъ III 214 стр.

Авторъ приводитъ довольно много народныхъ пѣсень, большею частію лирическихъ.

Autor przytacza znaczną liczbę pieśni ludu, po większéj części lirycznych.

(*) Въ С. Петербургѣ, въ 1840 году вышли: Древнія Русскія стихотворенія, служащія дополненіемъ къ Киршѣ Данилову и собранныя М. Сухановымъ. *Ред.*

(**) Теперь вышло новое, третье, дополненное изданіе, подъ тѣмъ же заглавіемъ. Томъ I. (въ большую осьмушку) Кн. 1. 2. 3. 4. С.П. 1841. Въ 3-й книгѣ собраны пѣсни *святочныя, хороводныя, плясовыя, свадебныя, семейныя, разгульныя, удалыя, солдатскія, козацкія, историческія, обрядныя, колыбельныя.* Для объясненія присоединены къ нимъ: *Варіанты, Сравненія* съ другими славянскими пѣснями, *примѣчанія* и *объясненія.* *Ред.*

(*) W St. Peters., w 1841 r. wydane dodatki do Kirszy Daniłowa, zebrane przez M. Suchanowa. (Tytuł w orygjnale ob. w części ross.) *Red.*

(**) Teraz wyszła nowa (trzecia) dopełniona edycya, pod tym samym tytułem. Tom I. (w dużéj ósmce). Księga 1. 2. 3. 4 i 5. P. 1841. W 3-éj książ. zebrane są pieśni: *świąteczne, chorowodne, taneczne: weselne, familijne, wesołe, junackie, żołnierskie, kozackie, historyczne, obrzędowe, pieśni przy kolebce.* Dla objaśnienia dołączone są Waryanty, Porównania z innemi słowiańskiemi pieśniami, uwagi. *Red.*

13. Записки и замѣчанія о Сибири. Москва 1837. 8. 156 стр.

На стр. 95—142 заключается 50 народныхъ пѣсень, собранныхъ въ Сибири и очень замѣчательныхъ.

Na str. 95—142 jest tu 50 pieśni ludu, zebranych w Syberyi i mających znakomitą wartość.

14. Пѣсни Русскаго Народа, изд. И. Сахаровымъ. Ч. I. С. П. 1838. 16. CLVIII, 168 стр. Ч. II. LIV, 473 стр. Ч. III, 528 стр. Ч. IV. XII, 494 стр. Ч. V. VIII, 481 стр.

Изданіе прекрасное, приносящее честь издателю и, безспорно, занимающее первое мѣсто между всѣми сборниками.

Wydanie piękne, zasługuje na pochwałę i bez wątpienia zajmuje pierwsze miejsce w liczbie wszystkich zbiorów.

б) Рукописныя.

b) W rękopismach.

15. Собраніе русскихъ народныхъ пѣсень П. В. Кирѣевскаго. Ч. I. М. 1838. (Zbiór ruskich pieśni ludu *P. W. Kirejewskiego*. Cz. 1. Moskwa, 1838 r.)

Б. Малороссійскія.

B. Mało-rossyjskie.

а) Печатныя.

a) Drukowane.

Въ сборникахъ великорусскихъ, въ такъ названныхъ пѣсенникахъ, находятся также нѣкоторыя малороссійскія пѣсни, напр. въ книгѣ *Молодчикъ съ Молодкою* и проч. 1790. 8., въ Сборникѣ Гурьянова и др.

W zbiorach wielkoruskich, tak nazwanych *piesennikach*, zawierają się także niektóre małorossyjskie pieśni, np. w książce: *Mołodczik s mołodkoju* etc. 1790. 8, i w zbiorze Gurjanowa i in.

16. Опытъ собранія старинныхъ малороссійкихъ пѣсень (изд. Кн. Цертелевымъ). С. П. 1819. 8. 64 стр.

Большею частію повѣствовательныя.

Po większéj części pieśni w epicznym rodzaju.

17. Slowanské národnj pjsnie, sebrané Frant. Lad. Czelakowskym. Praha. 1822—27. 8. I. II. III.

Малороссійскія пѣсни заключаются въ I. ч. на стр. 154—163, II. 112—121., III. 138—149.

Pieśni małorossyjskie znajdują się w 1-éj cz. na str. 154—163. II. 112—121. III. 138—149.

18. Малороссійскія пѣсни, изданныя М Максимовичемъ. Москва 1827. 16. XXXVI., 234 стр.

Только лирическія пѣсни. Сборникъ очень важный.

Same liryczne pieśni. Zbiór bardzo ważny.

19. *Łukasza Gołębiowskiego.* Ubiory w Polszce. Warsz. 1830. 8. (308 str.) Lud polski, jego zwyczaje, zabobony. (325 str.) Gry i Zabawy. 1831. (332 str.) Domy i Dwory. (296 str.)

Въ этомъ сочиненіи находится нѣсколько мало- и бѣлорусскихъ пѣсень, во 2 и 3 ч.

W tém dziele znajduje się kilka mało- i biało-ruskich pieśni, w 2 i 3 części.

20. Grammatica Slavo Ruthena, seu veteroslavicae et actu in montibus Carpathicis parvo-russicae seu dialect-vigentis linguae, edita per Michaelem Lucskay. Budae. 1830. 8. 176.

Въ концѣ этой грамматики, между примѣрами малороссійскаго нарѣчія, находятся и *Cantilenae populares*, на стр. 166—174., собранныя между Мало-Руссами венгерскими.

W końcu téj grammatyki, pomiędzy przykładami nai rzecza małoruskiego, znajdują się i *Cantinelae populares*, str. 166—174, zebrane u węgierskich Rusinów.

21. Запорожская Старина. Изданіе Измаила Срезневскаго. Харьковъ. 1833—34, въ 12. Ч. I. Кн. 1. 132 стр. Кн. 2. 140 стр. Кн. 3. 168 стр. Ч. II. Кн. 1. 82 стр. Кн. 2. (1835) 184 стр. Кн. 3. (1838) 162 стр.

Авторъ въ этомъ, весьма замѣчательномъ, сборникѣ помѣстилъ много мало-россійскихъ пѣсень, большею частію повѣствовательныхъ.

Autor w tém bardzo ważném wydaniu umieścił wiele małorossyjskich pieśni, po większéj części epicznych.

22. **Pieśni Polskie i Ruskie ludu Galicyjskiego, z muzyką instrumentową przez Karola Lipińskiego, zebrał i wydał Wacław z Oleska. Lwów. 1833. 8. LIV. 516 str. Nuty. 183 str.**

Издатель помѣстилъ въ своемъ богатомъ сборникѣ пѣсни польскія и русскія. Послѣднія многочисленнѣе. (См. *Журналъ Чешск. Музея.* 1833 IV. 445).

Wydawca w swoim zbiorze umieścił pieśni polskie i ruskie. Ostatnie są liczniejsze. (Ob. *Czas. Czesk. Muz.* 1833. IV. 445.)

23. Украинскія Народныя Пѣсни, изданныя М. Максимовичемъ. Часть I. Кн. 1. *Украинскія Думы.* Кн. 2. *Пѣсни Козацкія былевыя.* Кн. 3. *Пѣсни Козацкія бытовыя.* М. 1834. 8. 180 стр.— Къ этому изданію принадлежатъ: *Голоса украинскихъ пѣсень*, изд. М. Максимовичемъ. Тетрадь I. М. 1834 8. 18, 28 стр,

Это лучшій сборникъ мало-россійскихъ пѣсень.

Jest to najlepszy zbiór pieśni małorossyjskich.

24. **Ruskoje Wesile, opysanoje czerez J. Łozinskoho. W Peremyszły. 1835. 8. 153 стр.**

Здѣсь находится много свадебныхъ пѣсень.

Znajduje się tu mnóstwo weselnych pieśni.

25. Малороссійскія и Червонорусскія народныя думы и пѣсни. С. П. 1836. 8. 170 стр.

Этотъ сборникъ состоитъ изъ двухъ отдѣленій. Въ первомъ заключается 20 историческихъ пѣсень или думъ, 27 лирическихъ и 20 обрядныхъ пѣсень, собранныхъ между Мало-Россіянами, по сю и по ту сторону Днѣпра. Во 2-мъ отдѣленіи, подъ заглавіемъ: *Червонорусскія думы и пѣсни*, заключается 105 думъ и пѣсень, заимствованныхъ изъ сборника Вацлава изъ Олеска, выше приведеннаго.

Zbiór ten składa się z dwóch oddziałów. W 1-m znajduje się 20 epicznych pieśni czyli dum, 27 lirycznych zwyczajnych i 20 obrzędowych, zebranych między ludem małorossyjskim, z téj i z tamtéj strony Dniepru; w 2-m od. pod tytułem: *Czerwonorusskija dumy i piesni*, zawiera się 105 dum i pieśni, wyjętych ze zbioru Wacława z Oleska, wyżéj przytoczonego.

26. **Pieśni ludu Białochrobatów, Mazurów i Rusi z nad Bugu, zebrane przez K. W. Wojcickiego. Warszawa. 1836. 8. I. II.**

Также заключаютъ въ себѣ нѣкоторыя малороссійскія пѣсни.

Zawiera także niektóre małorossyjskie pieśni.

27. Чари. Соч. К. Тополи. М. 1837. 8 102 стр.

Въ этой пьесѣ большею частію приводятся народныя украинскія пѣсни.

W téj dramatycznéj sztuce po większéj części przytoczone pieśni ludu ukraińskiego.

28. **Rusałka Dniestrowaja. U Budimie. 1837. 8. 133** стр.

Народныя пѣсни, собранныя Д. I. Вагилевичемъ въ Галиціи, помѣщены на стр. IX—XX. 1—58.

Pieśni ludu zebrane przez D. J. Wahilewicza w Galicyi, umieszczone na str. IX—XX. 1—54.

29. **Bojan. Część I. Wydawca Al. Pienkiewicz. Wilno. 1838. 8. 250.**

Здѣсь находится нѣсколько малороссійскихъ пѣсень, взятыхъ изъ сборниковъ Максимовича и др., и переведенныхъ по-польски. Есть также нѣкоторыя на малороссійскомъ нарѣчіи, не народныя, но сочиненныя *Ѳомою Падурою.*

Znajduje się tu kilka małorossyjskich pieśni, wziętych ze zbioru Maksimowicza i in., i przetłumaczonych po polsku. Są także niektóre w narzeczu małorossyjskiém, lecz nie narodowe, ale ułożone przez *Tomasza Padurę.*

30. **Dumy o zbójcach na pograniczu Polski i Węgier,** (w dziele) въ книгѣ: *Słowianin*, przez St. Jaszowskiego. **T. II. Lwów. 1839. 100—106.**

Три малороссійскія пѣсни, сочиненныя К. I. Туровскимъ.

Trzy małorossyjskie pieśni przez K. J. Turowskiego.

31. ***Żegoty Pauli* Pieśni ludu Ruskiego w Galicyi. Lwów. T. I. 1839, 177. str. T. II. 1840. 205 str.**

Объ этомъ сборникѣ см. замѣчанія г. Мацѣевскаго, въ его Исторіи Слов. Законодательства. III. 503.

O tym zbiorze ob. uwagi p. Maciejowskiego, w jego historyi praw. słow. III. 503.

б) Рукописныя.

32. Сборникъ мало-россійскихъ пѣсень З. Д. Ходаковскаго.

Остатки этого сборника достались г. Бодянскому.

33. Сборникъ малороссійскихъ пѣсень О. М. Бодянскаго.

Сборникъ чрезвычайно богатый, частію составленный изъ старыхъ сборниковъ.

34. Малороссійскія пѣсни, собранныя въ Галиціи *Вагилевичемъ.*

Трудолюбивый собиратель продолжаетъ обогащать свой сборникъ; если онъ выйдетъ въ свѣтъ, то составитъ драгоцѣнное пріобрѣтеніе въ этой литературной отрасли.

35. Сборникъ малороссійскихъ народныхъ пѣсень *И. П. Коубка.*

См. замѣчанія на этотъ сборникъ въ Журн. Чешск. Музея. 1838. Кн. III. стр. 397. прим. 19.

(Окончаніе слѣдуетъ).

b) W rękopismach.

32. Zbiór pieśni małorossyjskich Z. D. Chodakowskiego.

Reszłki tego zbioru dostały się do p. Bodjanskiego

33. Zbiór pieśni małorossyjskich p. Bodjanskiego.

Nadzwyczaj obfity, po części złożony z dawnych zbiorów.

34. Pieśni małorossyjskie zebrane w Galicyi przez Wahilewicza.

Pracowity zbieracz nie ustaje w zbogacaniu tego zbioru; jeżeli kiedy wyjdzie uzupełniony, będzie szacownym nabytkiem w téj literackiéj gałęzi.

35. Zbiór małorossyjskich pieśni J. P. Kaubka.

Ob. uwagi o tym zbiorze w *Czas. Czes. Muz.* Zesz. III. str. 397. przyp. 19.

(Dokończenie nastąpi.)

ПУТЕШЕСТВІЕ ПО ГАЛИЦКОЙ И ВЕНГЕРСКОЙ РУСИ.

(Окончаніе 5 го письма.)

Въ Раховѣ уже много Жидовъ, и тотчасъ можно замѣтить, какъ успѣшно они тамъ владычествуютъ. На мосту я встрѣтилъ двухъ оборванныхъ мальчишекъ Они шатались и хотѣли что-то пропѣть, но голосъ измѣнялъ имъ. Я посмотрѣлъ на нихъ съ сожалѣніемъ; проходившій въ это время Гуцулъ, кажется, понялъ меня и обратился ко мнѣ съ словами: »*Отъ, якъ се доробыли у проклетои Жидовы, що ганьба христіанству, та и всему роду русскому.*"

Находясь между горами, мнѣ захотѣлось еще разъ взойдти на самую вершину, откуда я могъ бы полюбоваться прекрасными окрестностями. Какой чудесный видъ! Ни горы, ни лѣса не закрывали его передъ моими глазами. Неизмѣримыя равнины спускаются къ Тисѣ и идутъ еще далѣе, за рѣку. туда на югъ, къ любезнымъ братьямъ— Словянамъ. Привѣтствую тебя, плодоносная страна, отечество Добровскаго, Шафарика, Коллара! Привѣтствую васъ, братья придунайскіе!

Я спустился въ долину. Замѣчательно, что какъ только сойдешь въ нее, то постепенно видишь разницу въ нравахъ, одеждѣ и языкѣ. Въ *Быгковѣ* (по-мадьярски Bocsko), или, лучше сказать, въ *Лугахъ*, подъ Бычковымъ, начинаются поселенія собственно венгерско русскія, потому-что спуски горъ, ближе къ границамъ, населены еще одними Русинами, или Гуцулами. Въ *Быгковѣ* нахо-

---

PODRÓŻ PO HALICKIÉJ I WĘGIERSKIÉJ RUSI.

(Dokończenie 5 go listu).

W *Rachowie* jest mnóstwo Żydów, i zaraz widać skutki gospodarowania tego narodu: na moście spotkałem dwóch młodych w oberwanéj odzieży chłopków. Chwieli się i chcieli coś śpiewać, ale trudno im było wydobyć głosu. Z boleścią spojrzałem na tych ludzi; mimo idący Hucuł zdawał się mnie rozumieć i odezwał się do mnie: »*Ot, jak se dorobyly u prokletoi żydowy, szczo hańba chrystjanstwu, ta i wsemu rodu ruskomu!*«

Będąc jeszcze między górami, nabrałem chęci wejść powtórnie na najwyższy szczyt góry, skąd pięknego oczekiwałem widoku. O jakże wspaniały krajobraz! Ani góry, ani lasy nie zakrywały mojego wejrzenia. Niezmierne równiny chylą się ku Tisie, i daleko jeszcze za tą rzeką, na południe, ku braciom-przyjaciołom Słowianom. Witajże mi kraino urodzajna, ojczyzno Dobrowskiego, Szafarzyka, Kollara! witajcie mi, bracia naddunajscy!

Spuściłem się w dolinę; rzecz godna uwagi, że zstępując w niziny, spostrzegasz stopniowo różnicę w obyczajach, ubraniu i języku. W *Byczkowie* (po madziarsku *Bocskó)*, czyli właściwie już w *Łąkach* pod Byczkowem, zaczynają się posiadłości *węgiersko-ruskie;* bowiem kończyny gór bliżéj granicy zamieszkałe są jeszcze przez samych Rusinów, czyli Hucułów. W Byczkowie są znaczne składy soli kamiennéj. Mnóstwo tratew na rzece

ходятся значительные магазины каменной соли. Множество плотовъ на рѣкѣ Тисѣ представляетъ очень живописный видъ. Старые и молодые Гуцулы, въ красныхъ курткахъ, напѣвая и наигрывая коломыйки, пляшутъ. Я также присталъ къ ихъ веселой толпѣ и мы поплыли въ Сиготу, главный городъ *Мармарошскаго* Комитата (по-русски *Мармарія, Мармарщина).*

Въ *Сиготѣ* было пусто, по случаю вакацій. Народонаселеніе этого города состоитъ изъ разныхъ племенъ: изъ Мадьяровъ, Итальянцовъ, Русиновъ и Жидовъ. Теперь нѣтъ ни одной страны, гдѣ бы можно было встрѣтить столько полиглотовъ, какъ въ Венгріи, гдѣ часто находишь людей разныхъ сословій, съ которыми можно разговориться по-мадьярски, по-нѣмецки, по-итальянски, по-словенски, также по-русски и по сербски, или, какъ здѣсь говорятъ, по-рацки.

Здѣсь иногда услышишь удивительныя приключенія. Часто цѣлая толпа молодыхъ людей входитъ въ кабакъ; они всякаго встрѣчнаго обругаютъ и приколотятъ кулаками, чтобы только затѣять драку. По данному знаку, въ кабакъ влетаетъ цѣлый отрядъ сорванцовъ съ разнородными мадьярскими оружіями. Наведши ужасъ на непріятелей, они начинаютъ извиняться, осажденные же, въ знакъ мира, начинаютъ подчивать виномъ. Между обѣими сторонами заключается минутная дружба; они цѣлуются и кричатъ съ энтузіазмомъ: *баратомъ! пайташкамъ!* и т. д.— *Богатырь-юристъ*, съ закрученными вверхъ усами, съ пѣтушинымъ перомъ за шляпой, бренча шпорами, входитъ въ кабакъ, набитый ремесленниками. Онъ нагло вступаетъ въ кружокъ танцующихъ, морщитъ лобъ, подымаетъ вверхъ плеть и кричитъ повелительнымъ голосомъ: »Кто не деакъ (латинникъ), вонъ за дверь!«— Тогда самое разгульное веселье исчезаетъ; всѣ, молча, посторонаются, а диктаторъ, съ грознымъ выраженіемъ на лицѣ, обращается къ музыкантамъ: »Цыганъ, для кого ты играешь?»— »Для господъ-юристовъ«— отвѣчаетъ Цыганъ, низко кланяясь, потому-что знаетъ, чѣмъ это пахнетъ. Ремесленники, немного погодя, начинаютъ просить гордаго и грознаго властителя, чтобы онъ отвѣдалъ вина, послѣ чего танцы снова оживляются.

Мнѣ указали одного учонаго священника, отъ котораго узналъ я только старыя бредни и противорѣчащіе исторіи разсказы о Зринскомъ.

Твой и т. д.

Tisie przedstawia prawdziwie malowniczy widok. Starzy i młodzi Hucułowie, w czerwonych kurtkach, nucąc kołomyjki i przegrywając, bawią się wspólnie pląsami. Przystałem i ja do ich drużyny i, pośród rozkosznych wrażeń odbieranych podczas téj żeglugi, dopłynęliśmy do *Sihoty*, głównego miasta w *Marmaroszku* (po rusku *Marmarija, Marmarszczyna).*

W *Sihocie*, jako w czas wakacyjny, bardzo pusto. Ludność miasta tego składa się z rozmaitych plemion: Madziarów, Wołochów, Rusinów, Żydów. Nie ma teraz krainy, gdzieby można napotkać tylu językomówców (poliglottów), jak w Węgrzech; często tam natrafisz na osoby z różnych stanów, z któremi można się rozmówić po madziarsku, po niemiecku, wołosku, słowieńsku, także po rusku i sérbsku, czyli, jak tu mówią, po racku.

Tu czasami można usłyszyć o zadziwiających wypadkach. Nieraz cała gromada wyuzdanéj młodzieży wstępuje do prostéj szynkowni; kogo tam zastanie, obraża słowem, lub uderza pięścią, by tylko rozpocząć bitwę. Na gwizdnienie wpada cały zastęp zuchwalców, z różnego rodzaju madzjarskiemi orężami; przestraszony nieprzyjaciel musi kapitulować, zaczynają się przeprosiny, na zgodę kapitulujący fundują wino, powstaje chwilowa między stronami przyjaźń, całują się, wykrzykują z entuzjazmem: *baratom! pajtaszkam!* i t. d. Tu znowu *bohatér-jurysta* z zakręconym do góry wąsem, z kogucim piórem za kaszkietem, brzęcząc ostrogami, wchodzi do szynkowni, gdzie pełniutko rzemieślników. Śmiało postępuje naprzód do koła tanecznikow, marszczy czoło, podnosi do góry buńczuk i krzyczy głosem dyktatorskim: »*Kto nie deak* (łacinnik), *precz za drzwi!*« Najwrzawliwsza zabawa miesza się, wszyscy w milczeniu ustępują na bok, a dyktator, z groźnym wyrazem na twarzy, zwraca się ku muzykantom: »*Cyganie, komu ty grasz?*« — »*Panom Jurystom*,« odpowiada cygan, nizko się kłaniając, bo wie, czém to pachnie. Rzemieślnicy powoli zaczynają prosić pysznego i groźnego władcę, by się napił wina, poczém taniec znowu się ożywia.

Wskazano mi jednego uczonego księdza, od którego dowiedziałem się tylko o znanych bajkach, usłyszałem niezgodne z historyą opowiadania o Zryńskim.

Twój i t. d.

БИБЛІОГРАФІЯ.

НОВЫЯ ЧЕШСКІЯ КНИГИ.

(*Окончаніе*).

14. Archiv Czesky czili staré pjsemné památky czeské a morawské Od Fr. Palackého. Djlu druhého swazek 1. (wúbec sw. 6). W Praze 1842. Za 45 strz. Obsahuje Dopisy pana Alsze Holického ze Szternberka od r. 1436 do 1451; Wypisy ze starych desk z zemskych od r. 1391 do 1456; Rząd práwa czeského latinie i czesky.

15. Mluwnice Czeská, kterauzto ku prospiechu mládeże szkolnj slozil Jos. L. Ziegler. W Chrudimi 1842. 8.— 175., za 30 kr. strz.

16. Wytach z pouczeni o zporzádáni rucznice a o jejim zachowáni (Auszug aus der Belehrung über die Beshaffenheit des Gewehres und dessen Conservation). (*Не продается.— Nie sprzedaje się.*)

17. Kytka. Dárek malym cztenárzům. Skladal Karel Winarzicky. W Praze. 1842. 12. str. 73., za 10 kr.

18. Rozbor staroczeské literatury, czitany we schůzkách králowské czeské spolecznosti nauk, sekci filologické 1840 a 1841. W Praze 1842. In 4. 216 str. (Pojednánj od P. J. *Szafarzjka*, *J. Jungmanna*, *F. L. Czelakowského* a *W. Hanky*.

19. *Pyrkera* Perly Poswátné, przeložené od *Karla Winarzického*. 3 Swazky. Cena jednoho swazku jest 20 kr. sr.

20. Wiestnjk. Wydáwán od J. Kaliny, s przjspiewky niekolika ochotnjkůw. Swazeczek prwnj. W Praze 1842. 8 str. 48.

21. Oblasy od Slaw. F. Korzennatého. W Preszporku. (Pod przedmluwau r. 1840). 16., 15 str. (Dwie básnie mrawokarného obsahu).

22. Kwjtek na hrob Jeji c. k. Wysosti Amalie Marie Herminy, Arcikniežny Rakauské a t. d., kteryž jménem Slowákůw zasadil *Jan Kadawy*, ucz. szkoly ew. Peszt. W Peszti. 1842. 4, 2 listy.

Желающимъ учиться по-чешски рекомендуемъ книгу: Böhmische Sprachlehre für Deutsche (?!). Von *Vinzenc Paul Ziak*. — Brünn, 1842. Gedruckt bei Rud. Rohrer's sel. Wittwe. — 440 стр. Цѣна 2 гульдена серебромъ.

СМѢСЬ.

НОВОСТИ ПОЛЬСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ. — Вышла 4-я книжка журнала, издаваемаго въ Вильнѣ г. Крашевскимъ: *Атеней*. Она заключаетъ въ себѣ слѣдующія статьи: Философическій Отрывокъ (В.... З....), Защищеніе замка Фуенгироля (Млокосевича), Дневникъ осады Смолен-

BIBLIOGRAFIA. (*)

LITERATURA ROSSYJSKA.

Описаніе Олонецкой Губерніи въ историческомъ, статистическомъ и этнографическомъ отношеніяхъ, составленное *В. Дашковымъ*. (*Opis Gubernii Ołonieckiéj we względzie historycznym, statystycznym i etnograficznym, przez W. Daszkowa.*) St. Petersburg. 1842.

Gubernia Ołoniecka jest ogromnym, lecz mało zaludnionym krajem, niegdyś podlegającym władzy Nowogrodu. Za czasów Jana IV. przyłączoną została do W. Ks. Moskiewskiego. — Piotr W. nadał nowe życie temu krajowi; lecz zupełne urządzenie jego nastąpiło dopiero w 1802 r. — Mieszkańcami gubernii są Rossyanie, Karely i Finnowie, prawie wszyscy greckiego wyznania.

Etnograficzna część tego opisu zawiera wiele zajmujących i malowniczych obrazów. Wieśniacy ołonieckiéj gubernii bardzo są zamożni. Niektórzy z nich trudnią się przemysłem, a potém stają się bogatemi kupcami. Przejeżdżając wsie, p. Daszków często widział duże chłopskie chaty i wygodne. Herbata i kawa są konieczne potrzeby tamecznych wieśniaków. W dni świąteczne ich żony i córki ubierają się w jedwabne *sarafany* i perłowe powiązki na głowie. Mieszkańcy w ogóle lubią zabawy, gry, *chorowody*. Pieśni mają ogólny charakter wszystkich wielko-ruskich pieśni ludu: są smutne i bardzo rzadko przebija się w nich wesołość.

Wszystkich pieśni zamieszczonych w dziele p. Daszkowa jest 17; odznaczają się cechami prawdziwéj poezyi. Piękne są: Płacz narzeczonéj po zaręczynach i Płacz dzieci na mogile matki.

W ogóle, dzieło p. Daszkowa jest zajmującém pod względem opisu zwyczajów i obyczajów ludu. Zastanawiają szczególniéj opisy obrzędów weselnych. Zresztą, chcielibyśmy, aby autor przedstawił nam daleko dokładniejsze wiadomości o Karełach i Finnach, gdyż wcale nie zgłębił tego przedmiotu, chociaż miał bogate zasoby, jak pokazuje się z jego podróży.

(*) Wyżéj w części rossyjskiéj wymienione są nowe dzieła w języku czeskim.

ROZMAITOŚCI.

NOWOŚCI. — Z pomiędzy narodowych przysłów, używanych przez mieszkańców miasta Szui (w Rossyi, w gubernii władimirskiéj), jedno szczególniejsze: *Żono, to nie w Polsce, nie lepszaś odemnie* (Не въ Польшѣ жена, не лучше меня). Zbieracz tych przysłów powiada: „Tak to zgrabne Polki panują nad płcią męzką, że w Szui weszły w przysłowie!"

ска во время Сигизмунда III. (Статья, сообщенная г. Подберескимъ и заслуживающая вниманіе; она извлечена изъ старинной рукописи), Шиллеръ (г-жи Елеоноры Зѣмѣнцкой), Украинскіе Сады, статья г. Грабовскаго (прелестное описаніе помѣстья Графа Воронцова: Мошиянскій Ключъ); начало повѣсти: *Френофагіи и Френолестіи*, г-жи Штирмеръ. (Много остроумія и много таланта видно въ этомъ отрывкѣ (*);) Казиміръ Нарбуттъ, біографическій очеркъ (Мошинскаго); Объ искусствѣ и художникахъ (Коморницкаго).— Въ *Смѣси* особенно заняли насъ пять писемъ *Зоріяна Ходаковскаго*, доставленныя Ред. Ат. г. Доминикомъ Ходзькою (три изъ Москвы, 1822 г., одно изъ Петербурга, 1819, и одно изъ Кіева, 1819 г.). Они писаны къ брату его Карлу.— Эти письма драгоцѣнны, какъ память о мужѣ, который съ благороднымъ самоотверженіемъ и любовію обработывалъ великое поле словянщины, тогда какъ на немъ еще все было глухо....... Прочтемъ, что онъ писалъ въ одномъ своемъ письмѣ изъ Москвы, отъ 8 Апрѣля, 1822 года: „Нынѣшнею зимою я осмотрѣлъ въ Межевомъ Отдѣленіи Сената особенные планы почти всѣхъ губерній, мѣстъ въ нихъ заселенныхъ и, такъ называемыхъ, *пустошей*; выбравши изъ всего этого слишкомъ 3,000 *городищъ* и странныхъ прозвищъ, я приготовляю Императору донесеніе, къ которому присоединю карту 4-й части Россійскаго Государства. Эта карта новое произведеніе въ своемъ родѣ; поразительно на ней множество *городковъ*, часто встрѣчающихся чрезъ каждыя пять верстъ; также названія, происходящія отъ *Дуная*, *Лады*, *Лели*, *Радогоста*, и кончающіяся на *богъ*, *були*, *боже*, *бохъ*, *бухъ*. Областныя нарѣчія, сколько могу различать ихъ, также имѣютъ свои разграниченія; отношеніе всѣхъ *урочищъ* къ *городищамъ* и ихъ одинаковое разстояніе между собою, показаны въ сравнительномъ словарѣ, котораго 6 листовъ я приготовилъ на пробу: невозможно перелить въ форму обыкновенныхъ донесеній все, что теперь, есть у меня!—Императоръ изумится, что обширное пространство, находящееся подъ правленіемъ Его державной руки, представляетъ въ V вѣкѣ систему религіи, языка и географіи, систему, оставшуюся на заселенной въ то время землѣ, въ означеніи повсюду-однообразныхъ *городковъ* и *урочищъ*. Съ запасомъ моихъ географическихъ свѣдѣній и прошлаго странствованія, теперь же съ цыркулемъ въ рукѣ, я не потеряюсь въ огромномъ пространствѣ и заставлю покраснѣть всѣхъ, своихъ и не-славянскихъ, мудрецовъ, которые слегка судили о нашихъ предкахъ и обо мнѣ, предпринявшемъ воскресить ихъ память. Если бы этотъ предметъ заключался въ такомъ тѣсномъ кругу, какъ Греція, Голландія и Швейцарія, то его не льзя бы было обнять по прошествіи 10-ти вѣковъ; но у Словянъ самое пространство и раздѣленіе на множество королевствъ не допустили вездѣ одинаково истребить эти остатки древности и, нѣкоторымъ образомъ, замѣнить ихъ новыми названіями. По-мѣрѣ отдаленія отъ этой эпохи, нарѣчіе портилось или измѣнялось, первоначальныя слова, такъ сказать, разостланныя по землѣ, каждый разъ становились болѣе непонятными, заброшенными. Вотъ отъ чего въ Сѣверной Россіи уцѣлѣло множество названій,

(*) Г-жа Штирмеръ живетъ въ Петербургѣ.

— W Petersburgu wkrótce wyjdzie rossyjski przekład znakomitego utworu Dantego: *La Divina Comedia*, obok włoskiego textu. Edycya ozdobiona będzie CO-ciu rycinami sławnego angielskiego artysty *Dżona Flaksmana*. Tłumaczem jest Fan-Dim (pod tém zmyśloném mianem ukrywa się nazwisko pani Kołogrywow). Ci, którzy czytali ten przekład w rękopismie, bardzo go chwalą i zapewniają, że będzie najlepszy z pomiędzy mnóstwa zagranicznych przekładów *Boskiej Komedyi*. Tym czasem Ketczer postępuje z swoim przekładem Szekspira (teraz już są w druku: *Komedya Omyłek* i *Makbet*). Dowiadujemy się także, iż p. *Tymkowski*, głęboki znawca hiszpańskiego języka i literatury, przystępuje do wydania w rossyjskim przekładzie, prozą, repertoaru całego *Hiszpańskiego Teatru*. Cała edycya będzie się składała z trzech oddziałów: 1. *Kalderon* i *Lopez-de-Wega*, 2. Dramata innych znakomitych dramatyków hiszpańskich, 3. Dramata współczesnych nam poetów hiszpańskich. Co miesiąc będzie wychodził poszyt z 5 arkuszy. W 1-szym poszycie umieszczona będzie biografia Kalderona; prócz tego znaczniejsze sztuki objaśnione będą uwagami, kommentaryuszami i waryantami. Poszyt 1-szy wyjdzie 1-go Stycznia 1843 r. P. Tymkowski oddawna trudni się literaturą hiszpańską. Już czytaliśmy w 11 n-rze *Ojczystych Pamiętników* jego wyborny przekład dramatu *Rochasu*, pod tytułem: *Nikt prócz Króla*. P. Tymkowski ma zamiar także przy końcu przyszłego roku wydać: *Historyą Teatru Hiszpańskiego*, *od początku aż do naszych czasów*.

— Wyszedł piąty zeszyt *Obrazów Malarstwa Rossyjskiego*. Zawiera rycinę *Jerozolima* z obrazu Worobjewa. — Noworocznik *Zorza Poranna* wkrótce wyjdzie na rok 1843. Ozdobiony będzie przepysznemi rycinami, robionemi na stali. Wyjdzie także *Pamiętnik na rok* 1843, z 14 rycinami najlepszych angielskich artystów. — Słyszeliśmy, że p. Markiewicz wydał tom 1-szy swojej *Historyi Małorossyi*. — *Dziennik Ministeryum Dóbr Państwa*, mający ogromną liczbę czytelników, będzie wychodził i w roku 1843. W niniejszym roku Dziennik ten mieścił nieoszacowane materyały dla statystyki, wiadomości gospodarskie, pożyteczne dla obywatela, manufakturzysty i rolnika. — Pismo literackie: *Współczesnik*, wydawane przez p. Pletnewa, będzie wychodziło i w roku 1843, w miesięcznych poszytach, zamiast co trzy miesiące, jak dotąd. — Pani *Iszymow* także ogłosiła nowy prospekt o dalszém wydaniu pisma swojego dla dzieci: *Gwiazdka*. — Gazeta lekarska: *Przyjaciel Zdrowia*, która istnieje już od 10 lat, będzie wychodziła i w roku 1843.

— Niedawno odebraliśmy 5 rossyjskich pism: *Moskwicianina* (n-er 10), *Pamiętniki Ojczyste* (n-er 11), *Bibliotekę do czytania* (n-er 11), *Syna Ojczyzny* (n-er 8) i *Latarnię Morską* (n-er 11). Ogółem zawierają 117 arkuszy druku na jeden miesiąc! Każde z nich mieści mnóstwo oryginalnych artykułów. Szczególniéj godne uwagi: Wycieczka Rossyanina do Pompei, czyli opis jednego ze znaczniejszych pompejowskich domów (w *Moskwicianinie*), O Etymologii i Estetyce względem historyi i nauki starożytności

которыя теперь исключительно принадлежатъ польскому нарѣчію. Около Гнѣзна, Калиша и на Поморьѣ есть, такъ выражусь, московскія урочища. При всемъ томъ исторія, буллы, привилегіи, грамоты указываютъ на нихъ въ этихъ мѣстахъ, какъ на древнѣйшія." Въ письмѣ изъ Кіева (отъ 30 Января, 1819 г.) Ходаковскій писалъ: „Виленскій университетъ принужденъ былъ *оффиціяльно* признать мой трудъ и прислалъ мнѣ въ Кіевъ пергаментный листъ на трехъ языкахъ, съ большою висячею печатью. Года три тому назадъ, я также получилъ отъ Платера Открытый Листъ изъ Коммиссіи Училищъ, однако жъ виленскій, будучи великолѣпнѣе, служитъ мнѣ бо́льшимъ пособіемъ; но если бы наконецъ дошло до крайности и не доставало бы обуви, то изъ него можно будетъ выкроить пару просторныхъ сапоговъ: такъ великъ онъ!"— Въ этомъ же письмѣ, намекая о своемъ несчастномъ супружествѣ (съ г-жею Флемингъ), онъ говоритъ: „Надобно было оторваться отъ своей богини и пойдти къ тѣмъ, которыя, въ вѣнкѣ изъ руты, ведутъ на славянскія поля..."

— Вышли слѣдующія книги: *Chronicon Seu Annales Wigandi Marburgensis Equitis et Fratris ordinis Teutonici, primum ediderunt Joannes Voigt et Eduardus Comes Raczyński. Posnaniae* 1842. Въ 8., 377 стр. Эта лѣтопись служитъ важнымъ матеріяломъ для исторіи Польши и особенно Литвы. Она была открыта въ библіотекѣ упраздненнаго бернардинанскаго монастыря въ Торунѣ докторомъ Т. Лукою и имъ же описана. Вскорѣ послѣ ея открытія, въ 1827 году, г. С........ написалъ объ ней любопытныя замѣченія и привелъ изъ нея нѣсколько отрывковъ (См. *Dziennik Warszawski*, T. VII, за Январь мѣсяцъ).— Sen w Podhorcach, napsał X. Stanisław Chołoniewski w Kamieńcu Podolskim. (Сонъ въ Подгорцахъ. Соч. Свящ. Станис. Холоневскаго въ Каменцѣ-Подольскомъ.— Вильно 1842., въ 8., 169 стр.). Эта повѣсть довольно хорошо написанаі и читается безъ скуки.— Pisma Edwarda Maryanna. (Сочиненія Эдуарда Маріяна. Вильно. 1842. Въ 3-хъ частяхъ). Собраніе стиховъ и прозы, написанныхъ не безъ таланта. — Rubon, pismo poświęcone pożytecznéj rozrywce. Wydawca Kazimierz Bujnicki. (Рубонъ, *сочиненіе, посвященное полезному развлеченію.* Томъ I. Вильно. 1842.). Это также собраніе стиховъ и прозы. Должно отдать автору справедливость, что его стихотворенія не чужды истинной поэзіи, а историческія статьи любопытны.

— Вышла 12-я книжка Варшавской Библіотеки: Въ ней особенно замѣчательны статьи: Отрывокъ изъ историческаго разсужденія о Славянахъ г. Л...... (окончаніе) и разборъ сочиненія г. Мацѣёвскаго: *Польша до половины XVII вѣка*, написанный г. Войцицкимъ.

ЛИТЕРАТУРНОЕ ИЗВѢСТІЕ.— *Г. Колларъ*, знаменитый авторъ разсужденія *О Литературной Взаимности Словянскихъ Племенъ*, поэмы: *Дочь Славы*, и учонаго изслѣдованія: *Богиня Слава*, прислалъ намъ объявленіе объ изданіи своего путешествія (въ 1841 году) въ Верхнюю Италію и оттуда въ Тироль и Баварію, гдѣ преимущественное вниманіе обратилъ онъ на славянскую стихію. Спѣшимъ сообщить нашимъ читателямъ это объявленіе, какъ пріятную новость:

---

tności (*tamże*); O wspólczesnym stanie literatury czeskiéj i jéj znaczeniu, przez Hr. Thun, z niemieckiego (*tamże*); listy Puszkina do Pogodina *tamże*; Lubońka, romans przez Zeneidę R — w (w *Pamiętnikach Ojczystych*) (*); Dawne Rossyjskie Słowniki, przez Sacharowa (*tamże*); Wystawa Petersburgskiéj Akademi Sztuk Pięknych (*tamże*); Przyszłe skutki kolei żelaznych dla Europy w *Bibliotece*; Teorya karmienia roślin w zastosowaniu do rolnictwa (*tamże*); Oskold i Dir, przez Moroszkina (w *Synie Ojczyzny*); O bezzasadności zdania że niby Gothowie wyszli ze Skandynawii, z włoskiego (*tamże*; Najnowsze wiadomości o Bołgorach, przez Aprilowa (*tamże*); Historyczno-krytyczne badania o Russach i Słowianach, przez Moroszkina, Rozdział III. (w *Latarni Morskiéj*).

— P. Smirdyn przedsięwziął loteryą książek, na summę 300,000 rubli assygnacyjnych. Wszystkich losów będzie 15,000 i *żadnego próżnego*. Każdy bilet kosztuje 5 rub. ass. Prócz tego wyznaczono 15 premij z książek, każde na 3,500 rub. ass., tak, że jeden los może wygrać blisko 750 tomów na summę 3,620 rub. ass. Loterya będzie ciągnięta w Petersburgu, co trzy miesiące, licząc od czasu otwarcia sprzedaży losów, która już miała nastąpić z dniem 15 (27) Października.

— NIEMIECKA OPERA W MOSKWIE. — W jesieni tego roku do Moskwy przyjechali aktorowie niemieckiéj opery z Petersburga, i przyjęci byli z wielkiém zadowoleniem. Moskwa i w tym razie pokazała, że jest miastem muzykalném, i że mnóstwo ma melomanów i znawców. Ole-Boul powiedział, że nie umrze, nie będąc raz jeszcze w Moskwie; zaś Liszt w niemieckich pismach niedawno wyrzekł: „że obecnéj zimy odwiedzi *Wrocław, Warszawę* i *Moskwę*, miasta, mówi,— *znane ze swojéj muzykalności*."— Niemiecka opera, w czasie swojéj bytności w Moskwie, od 26 Września do 26 Października, dała *jedenaście* reprezentacyj: Lukrecyą Borgią, Normę, Fra-diavolo, Józefa w Egipcie, Capuletti i Montechi, Roberta Diabła, Niemą z Porticy; podczas każdéj reprezentacyi wielki teatr był pełny. Szczególniéj, jak piszą z Moskwy, zajęła publiczność *Niema z Porticy* swoją muzyką, dekoracyami i treścią. Miano przedstawić wkrótce *Don Żuana*, Żydówkę i inne opery.

— *Wejście p. Platona Czychaczowa na Nethou, najwyższy z wierzchołków pasma gór pirenejskich.* — Rossya ma teraz niezmordowanego młodego podróżnika p. Czychaczowa, który rozmaitemi i śmiałemi wycieczkami chce zaćmić sławę *Ibn-Batuty* i Thévenot'a, i który posiadając gruntownie nauki ku temu potrzebne, stanie się może rossyjskim Humboldtem. Młody ten człowiek, dymissiowany porucznik gwardyi, obdarzony wszelkiemi środkami do naukowych przedsięwzięć, posiada niepospolite umysłowe zdolności. Światowe swoje wychowanie z zadziwiającą łatwością zamienił na gruntowne uczone ukształcenie; obeznany jest ze wszystkiém co tylko można umjeć w zakresie obecnym nauk fizycznych i przyrodzonych; mówi wszystkiemi europejskiemi językami, jak swoim ojczystym, i wieloma z nich pi-

(*) Zeneida R — w, jest to pani Han, która z wielką stratą dla literatury rossyjskiéj niedawno umarła w młodym wieku.

„Въ началѣ Февраля будущаго 1843 г. выйдетъ: CESTOPIS *obsahujici cestu do Horni Italie a odtud przes Tyrolsko a Bаworsko, se zwlásztnim ohledem na slawjanské žiwly, roku* 1841 *konanau a sepsanau od Jana Kollára*.— Все сочиненіе будетъ состоять изъ трехъ частей; въ I-й описываются: Задунайская Венгрія и Иллирія; во II-й Венеція (Бенатско) и Ломбардія; въ III-й Тироль и Баварія; здѣсь обращено постоянное вниманіе на исторію, землеописаніе, искусство, языкъ, народные обычаи, игры и другія достопримѣчательности этихъ странъ, въ такой степени, въ какой онѣ относятся къ славянской жизни.“

„Присоединены будутъ изображенія: 1) Развалинъ Салаварскаго храма надъ Блатономъ, первоначально построеннаго словенскимъ князем Привиною; 2) Веляна и Велянки съ острова Кърка; 3) Прибрежій Словянъ въ Венеціи (Бенаткахъ).— Въ прибавленіяхъ будутъ заключаться: 1) Латинская лѣтопись или Записки о Салаварѣ Доминика Янке (Janke), извлеченныя изъ архива тамошняго аббатства; 2) Указаніе на замокъ и аббатство салаварскіе въ статьяхъ королевско-венгерскихъ сеймовъ; 3) Этимологическо-историческое разсужденіе о словѣ *голубь* (Columba palumba), съ замѣчаніемъ о Славо-Венатахъ и о латинскомъ языкѣ въ Италіи. Какъ дополненіе къ цѣлому сочиненію будетъ составлять: *Словарь славянскихъ художниковъ всѣхъ племенъ*, а именно: живописцевъ, граверовъ, ваятелей, литейщиковъ и зодчихъ, отъ древнѣйшихъ временъ и до нашего вѣка, съ краткимъ описаніемъ ихъ жизни и важнѣйшихъ произведеній.“

„Все сочиненіе будетъ состоять изъ 25 печатныхъ листовъ, въ большую осьмушку.“

Въ Пештѣ, 3 *Ноября*. *Иванъ Колларъ*.

Подписка принимается въ *Редакціи Денницы*, по 10 злотыхъ за экземпляръ.

Принимается подписка на ДЕННИЦУ будущаго 1843 года. Цѣна ея годовому изданію, состоящему изъ 12 книжекъ, въ Варшавѣ: 5 рубл. серебр., съ пересылкою во всѣ города Царства Польскаго: 6 руб. серебр. Цѣна полугодовому изданію, въ Варшавѣ: 2 руб. 50 коп. серебр., въ прочихъ городахъ Царства Польскаго 3 р. серебромъ. По четвертямъ года можно подписываться только въ Варшавѣ, внося 1 руб. 25 коп. серебр. Подписка въ Россійской Имперіи принимается въ Почтамтахъ: *С. Петербургскомъ и Московскомъ*, также въ С. Петербургѣ, въ *Конторѣ Денницы*, находящейся на Невскомъ Проспектѣ, противъ Казанскаго Собора, у Коммиссіонера *А. И. Иванова*, и въ Москвѣ: въ Книжной Лавкѣ, учрежденной при Конторѣ Журнала: »*Москвитянинъ*«.— Цѣна годовому изданію шесть рублей съ половиною серебромъ.

---

sze z nadzwyczajną łatwością. Już zwiedził całą Amerykę, od Kanady aż do Ziemi Ognistej, wchodząc na wszystkie pasma gór, wdzierając się na wszystkie nieprzystępne cyple — i wszystko oglądając na-około siebie okiem uczonego badacza. Takim samym sposobem zwiedził, jako naturalista i geolog, wszystkie znaczniejsze miejscowości europejskiéj Rossyi. Cztéry lata temu miał zamiar odbyć podróż po *stepach Kirgizkich* i do głębi Azyi; lecz ten zamiar odłożył do innego czasu, gdyż wkrótce po expedycyi chiwijskiéj, w któréj miał udział, niektóre niemieckie pisma wspominały o p. Czychaczewie. jako o rossyjskim podróżniku wybornie usposobionym i znajdującym się w Niemczech. Teraz niespodzianie czytamy jego imie w sprawozdaniach paryzkiéj akademii nauk, z powodu piérwszego uczonego obejrzenia wierzchołków gruppy *Gór Przeklętych* w pasmie piryneiskiém. Mamy przed sobą jego „Ascension au pic de Néthou, sommet culminant de la Maladeta, en juillet 1842, par M. *Platon de Tschihatscheff*, ancien officier aux gardes russes.“ Opis ten niebezpiecznego i śmiałego czynu robi prawdziwy zaszczyt rossyjskiemu podróżnikowi.

— ZAWIADOMIENIE LITERACKIE. — P. *Kollar*, znakomity autor rozprawy: *O literackiéj Wzajemności Plemion Sławiańskich*, poematu: *Córka Sławy*, i uczonego badania: *Bogini Sława*, przysłał nam zawiadomienie o wydaniu swojéj podróży (w 1841 roku) do Włoch Północnych i stamtąd do Tyrolu i Bawaryi, gdzie szczególną uwagę zwrócił na żywioł słowiański. — Pospieszamy udzielić naszym czytelnikom to zawiadomienie, jako przyjemną nowinę:

„Z początkiem przyszłego Lutego 1843 roku wyjdzie: CESTOPIS, obsatujici cestu do Horni Italie a odtud przes Tyrolsko a Bаworsko, se zwlasztnim ohledem na slawjanske žiwly, roku 1841 konanau a sepsanau od *Jana Kollara*. Całe dzieło składać się będzie z 3-ch części; w I-éj są opisane Zadunajskie Węgry i Illirya; w II-éj Wenecya (Benatsko) i Lombardya; w III-éj Tyrol i Bawarya; tutaj ciągła uwaga zwrócona na dzieje, ziemiopistwo, sztukę, język, obyczaje ludu, gry i inne miejscowości tych krajów, w takim stopniu, w jakim odnoszą się do życia słowiańskiego.“

„Dołączone będą ryciny wyobrażające: 1) Ruiny Salawarskiéj świątyni nad Błatonem, pierwotnie zbudowanéj przez Słoweńskiego księcia Priwinę; 2) Weljana i Weljanki z wyspy Krka; 3) Pobrzeża Słowian w Wenecyi (Benatkach). W dodatkach zawarte będą: 1) Łacińska Kronika czyli Pamiętniki Dominika Janke, z archiwum tamtejszego opactwa; 2) Wzmianka o zamku i opactwie Salawarskiém w artykułach Sejmu Królestwa Węgierskiego; 3) etymologiczno-krytyczna rozprawa o wyrazie *gołąb*, *holub*, (Columba palumba), z uwagą na Sławo-Wenetów i łacinę we Włoszech. — Jako dopełnienie do całego dzieła dodany będzie: *Słownik słowiańskich mistrzów wszystkich plemion*, jako to: malarzy, rytowników, snycerzy, gisserów i budowniczych, od najdawniejszych czasów, aż do naszego wieku, z krótkim opisem ich życia i znaczniejszych utworów.“

„Całe dzieło składać się będzie z 25 arkuszy druku, w dużéj ósemce.“

(*W Peszcie*, 3 *Listopada*.) *Jan Kollar*.

Prenumerata przyjmuje się w *Redakcyi Jutrzenki*, po 10 złp. za exemplarz.

Przyjmuje się prenumerata na JUTRZENKĘ za rok 1843. Roczna edycya składająca się z 12 poszytów, kosztuje w Warszawie 5 rubli srebrnych, w innych miastach królestwa 6 rub. srebr.; półroczna w Warszawie: 2 rub srebr. 50 kop., w innych miastach królestwa 3 rub. srebr.; kwartalnie można prenumerować tylko w Warszawie, za opłatą 1 rubla 25 kopiejek srebrnych. — Redakcya przy ulicy Nowo-Senatorskiéj, w domu pod n-rem 476 lit. D.

Редакторъ ДУБРОВСКІЙ.

Redaktor DUBROWSKI.